

Δυο Έλληνες νεκροί. Ο ένας, γέρος καλόγερος που κήκε ζωντανός μέσα στη μονή Βαλουκλή όπου συλήθηκαν και οι τάφοι των πατριαρχών. Συλήθηκε και το ελληνικό νεκροταφείο του Σισλή. Από τις 84 ελληνορθόδοξες εκκλησίες της Κωνσταντινούπολης, άθικτες έμειναν οι εννέα. Οι 29 καταστράφηκαν από πυρκαγιές, οι 46 λεηλατήθηκαν. Ορδές βαρβάρων έκαψαν τις ελληνικές συνοικίες, λήστεψαν όποιον Έλληνα βρήκαν μπροστά τους και κατέστρεψαν τα ελληνικά μαγαζιά, αφού πρώτα άρπαξαν εμπορεύματα και εξοπλισμό. Ούτε οι σχολές γλίτωσαν. Αφαιρέθηκαν όσα μπορούσαν να μεταφερθούν, από τα ασημικά ως τα μολύβια του «Ζαππειού Παρθεναγωγείου» και της «Μεγάλης του Γένους Σχολής». Καταστράφηκαν εγκαταστάσεις ελληνικών εφημερίδων. Ήταν 6 Σεπτεμβρίου του 1955. Ξεκίνησε με την προβοκάτσια στο σπίτι του Κεμάλ στη Θεσσαλονίκη κι εξελίχθηκε στη νύχτα του μεγάλου πογκρόμ στην Πόλη, αρχή του τέλους για το εκεί ελληνικό στοιχείο.

Ματωμένη, με τις πληγές από τον εμφύλιο ορθάνοιχτες και στον απόηχο του διχασμού, η Ελλάδα μπήκε κλονισμένη στη δεκαετία του '50. Στις 5 Ιανουαρίου (1950), πρωθυπουργός ανέλαβε ο Τζον Θεοτόκης. Η άρση του στρατιωτικού νόμου δημοσιεύτηκε στις 9 του επόμενου μήνα. Οι εκλογές (22 Μαρτίου του 1951) ανέδειξαν κυβέρνηση με εναλλασσόμενους πρωθυπουργούς τον Νικόλαο Πλαστήρα και τον Σοφοκλή Βενιζέλο. Η Ελλάδα μπήκε στο ΝΑΤΟ στις 15 του Μαΐου (η απόφαση της Βουλής, 18 του Φεβρουαρίου του 1952). Ο γραμματέας του παράνομου ΚΚΕ, Νίκος Ζαχαριάδης, καταδικάστηκε ερήμην σε θάνατο (1953). Αυτοκτόνησε στη Σοβιετική Ένωση. Στο μεταξύ, με το σύστημα (πλειοψηφικό με στενή περιφέρεια) των εκλογών του 1952 (16 Νοεμβρίου), ο Ελληνικός Συναγερμός του στρατηγού Αλέξανδρου Παπάγου έβγαλε 247 βουλευτές με το 49,2% των ψήφων. Πλαστήρας και Τσαλδάρης δεν κατάφεραν να εκλεγούν ούτε βουλευτές. Η κυβέρνηση προχώρησε στην υπογραφή βαλκανικού συμφώνου με την Τουρκία και τη Γιουγκοσλαβία (Άγκυρα, 28 Φεβρουαρίου του 1953), ενώ βελτίωσε και τις σχέσεις με τους λοιπούς γείτονες. Στις 2 Ιουνίου του 1954, η Αθήνα υποδεχόταν τον Τίτο. Στις 9 Αυγούστου, το βαλκανικό σύμφωνο μετατρεπόταν σε αμυντική συμμαχία.

Στην Τουρκία, οι εκλογές έγιναν στις 14 Μαΐου του 1950. Το κεμαλικό Λαϊκό κόμμα καταποντίστηκε. Πανίσχυρο με 408 έδρες, το Δημοκρατικό κόμμα ανάδειξε πρόεδρο της Δημοκρατίας τον Τζελάλ Μπαγιάρ και πρωθυπουργό τον Ατνάν Μεντερές. Είχε έρθει η δική τους ώρα για το μεγάλο φαγοπότι. Πρώτα όμως, έπρεπε να δείξουν τη συνέπειά τους στα δυτικά ιδεώδη.

Η Τουρκία μπήκε στο ΝΑΤΟ, έστειλε και 4.500 στρατιώτες στην Κορέα, υπέγραψε το «βαλκανικό σύμφωνο» κι έστησε το «Σύμφωνο της Βαγδάτης», έναν μουσουλμανικό κρίκο (Τουρκία, Ιράκ, Ιράν {τότε Περσία} και Πακιστάν, με διαιτητή τη Βρετανία) στην αλυσίδα ανάμεσα στο ΝΑΤΟ και το αντίστοιχό του στον Ειρηνικό, ΣΕΑΤΟ. Μετά, άρχισαν τις καταχρήσεις. Η αντιπολίτευση διαμαρτυρήθηκε λέγοντας περίπου ότι «κι εμείς φάγαμε αλλά όχι κι έτσι». Ο Μεντερές ανακάλυψε τους «αντεθνικώς δρώντες» κι άρχισε διωγμούς εφαρμόζοντας καταπιεστικά μέτρα, οι φτωχοί δεν έβρισκαν στον ήλιο μοίρα και τα σκάνδαλα συγκλόνιζαν τη χώρα. Ο Μεντερές έστρεψε τα πεινασμένα πλήθη στο μεγάλο «εθνικό θέμα της Κύπρου».

Αφότου ανέλαβε πρωθυπουργός της Βρετανίας, στα 1940, ο Ουίνστον Τσόρτσιλ μιλούσε για αυτοδιάθεση των λαών μετά τη νίκη στον πόλεμο εναντίον της χιτλερικής Γερμανίας, ενώ πάνω από 35.000 Κύπριοι κατατάχθηκαν στον βρετανικό στρατό. Η Αγγλία κατάργησε τους περιορισμούς που είχαν επιβληθεί στο νησί από το 1931. Στα 1946 επέτρεψε να επιστρέψει από την εξορία ο μητροπολίτης Κυρήνειας, Μακάριος. Το 1947 εκλέχτηκε αρχιεπίσκοπος. Οι αγγλικές υποσχέσεις είχαν λησμονηθεί. Άρχισε να εργάζεται με όλες του τις δυνάμεις για την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα. Από το 1948, στενό του συνεργάτη και συμπαραστάτη είχε τον Μιχάλη Μούσκο, επίσκοπο Κιτίου. Μαζί οργάνωσαν και διεκπεραίωσαν το δημοψήφισμα που έγινε στις 15 Ιανουαρίου του 1950. Την ίδια χρονιά, ο αρχιεπίσκοπος πέθανε στα 80 του χρόνια. Νέος εκλέχτηκε ο Μιχάλης Μούσκος, που διάλεξε το όνομα Μακάριος Γ'.

Από τους 224.747 που είχαν δικαίωμα ψήφου, μόνο μερικοί δημόσιοι υπάλληλοι φοβήθηκαν να μετάσχουν στο δημοψήφισμα. Βρέθηκαν στις κάλπες 215.108 ψηφοδέλτια υπέρ της ένωσης με την Ελλάδα και ούτε ένα κατά. Οι Άγγλοι δεν αναγνώρισαν το αποτέλεσμα. Δεν είχαν διάθεση να χάσουν το νησί. Το θέμα έφτασε στον ΟΗΕ, όπου ο Έλληνας αντιπρόσωπος δήλωσε (21 του Σεπτεμβρίου του 1953) ότι η Ελλάδα προτιμούσε να λυθεί το θέμα σε διμερείς συνομιλίες με την Αγγλία.

«Αν δεν κατέληγε πουθενά», πρόσθεσε, «τότε θα πρέπει να συζητηθεί από τον ΟΗΕ». Στον ΟΗΕ συζητήθηκε στις 16 Αυγούστου του 1954. Οι χώρες της Δύσης αντέδρασαν. Μετά από παρελκυστική τακτική τεσσάρων μηνών, το θέμα παραμερίστηκε. Ήταν Δεκέμβριος του 1954. Στην Κύπρο, κατάλαβαν πως ο ΟΗΕ ήταν ένας στίβος συμβιβασμών και αμοιβαίων υποχωρήσεων. Έπιασαν τα όπλα. Ο ένοπλος απελευθερωτικός αγώνας των Κυπρίων ξεκίνησε τυπικά την 1^η Απριλίου του 1955 με τη διακήρυξη της ΕΟΚΑ (Εθνικής Οργάνωσης Κυπρίων Αγωνιστών). Θέλοντας και μη, οι Βρετανοί αναγκάζονταν να αντιμετωπίσουν αυτό

που ονομάστηκε «κυπριακό πρόβλημα». Ο και τότε πρωθυπουργός τους, 80χρονος Ουίνστον Τσόρτσιλ, παραιτήθηκε στις 5 του Απριλίου. Ο διάδοχός του, Άντονι Ίντεν, χρησιμοποίησε την πανουργία της αγγλικής διπλωματίας, εφαρμόζοντας την πάγια τακτική του διχασμού. Από το πουθενά, οι Τουρκοκύπριοι, 18% του πληθυσμού στη μεγαλόνησο (81% οι Ελληνοκύπριοι), χρησιμοποιήθηκαν ως τουρκικό άλλοθι για τη διεκδίκηση του νησιού.

Στις 23 του Αυγούστου του 1955, μόλις πέντε μήνες μετά την πρώτη προκήρυξη της ΕΟΚΑ, ο Ατνάν Μεντερές δήλωνε πως η Κύπρος ή θα έμενε κάτω από την αγγλική κυριαρχία ή θα δινόταν στη χώρα του. Στις αρχές Σεπτεμβρίου, μια τριμερής διάσκεψη ξεκινούσε τις εργασίες της στο Λονδίνο. Για τις 7 του μήνα, η τουρκική κυβέρνηση είχε δώσει άδεια να γίνει συλλαλητήριο «κατά των ιμπεριαλιστικών βλέψεων της Ελλάδας στην Κύπρο». Δε θα γινόταν ποτέ.

Μεσημέρι, 6 Σεπτεμβρίου του 1955, η εφημερίδα «Ίνσταμπούλ Εξπρές» κυκλοφόρησε με τεράστιους τίτλους: «Βόμβα κατέστρεψε το σπίτι όπου γεννήθηκε ο Κεμάλ Ατατούρκ, στη Θεσσαλονίκη». Το είπε και το κρατικό τουρκικό ραδιόφωνο για να το μάθουν και όσοι τύχαινε να μην ξέρουν ανάγνωση. Έλειψε όμως, ο συγχρονισμός: Η βόμβα έσκασε καμιά ώρα αργότερα, ενώ στην Πόλη μαζεύονταν ήδη τα πλήθη των «αγανακτισμένων Τούρκων πολιτών» που ζητούσαν εκδίκηση.

Στις 5 το απόγευμα, ομάδες νεαρών συγκροτούσαν μαχητικές διαδηλώσεις στις συνοικίες της Κωνσταντινούπολης. Κάποιοι ανάμεσά τους άρχισαν να φωνάζουν «Θάνατος στους Γκιαούρηδες». Από τις 6, ξεκίνησαν οι επιθέσεις και οι λεηλασίες ελληνικών καταστημάτων. Ως τις 8, η κατάσταση είχε ξεφύγει από τον έλεγχο των κυβερνητικών πρακτόρων. Οι επιθέσεις απλώθηκαν στις συνοικίες, ο όχλος έβαζε φωτιά στις εκκλησίες, ανέτρεπε τάφους, λήστευε. Τα πρακτορεία μετέδιδαν φρικιαστικές εικόνες. Η προβοκάτσια στρεφόταν εναντίον του Μεντερές. Στις 8.30', έφιππη αστυνομία και πυροσβεστική προσπάθησαν να διαλύσουν τα στίφη. Δεν τα κατάφεραν. Οι φωτιές αποτέφρωναν εκκλησίες κι ολόκληρες ελληνικές συνοικίες. Στις 10 τη νύχτα, κλήθηκε ο στρατός. Μεσάνυχτα, κηρύχθηκε ο στρατιωτικός νόμος. Μέσα στον χαμό, συνελήφθησαν 2.057 Τούρκοι για διαρπαγές και καταστροφές.

Τρομακτικός ο απολογισμός. Ο παγκόσμιος τύπος, την άλλη μέρα, μιλούσε για βαρβαρικές

επιδρομές. Ο Μεντερές έκανε δηλώσεις: Έφταιγαν οι κομμουνιστές. Στη Θεσσαλονίκη, συνελήφθησαν ως δράστες της βομβιστικής ενέργειας ο φύλακας του τουρκικού προξενείου, Μεχμέτ Χασάν Ογλού, κι ο φοιτητής Οκτάι Εγκίν, που αφέθηκε προσωρινά ελεύθερος και το έσκασε στην Τουρκία, όπου του έγινε υποδοχή ήρωα.

Πέντε χρόνια αργότερα, στα 1960, ο Μεντερές ανατράπηκε από τον στρατό, δικάστηκε, καταδικάστηκε και εκτελέστηκε. Ανάμεσα σ' αυτά, για τα οποία βρέθηκε ένοχος, ήταν και το πογκρόμ στην Πόλη. Ο ίδιος ο Μεντερές, στην απολογία του, το είχε χαρακτηρίσει πατριωτική πράξη.

(protagon.gr, 4.9.2015) (τελευταία επεξεργασία 4.9.2015)